

I a BS WDŻ;

Temat: Moralność. Odpowiedzialność i zasady.

Do przeczytania i przemyślenia

Niezależnie od regionu i kultury ludzie przestrzegają podobnych podstawowych reguł życia społecznego. Za dobre uważane są m.in. lojalność wobec grupy i rodziny, odwaga czy sprawiedliwy podział dóbr i szacunek dla własności.

Naukowcy z University of Oxford przeanalizowali etnograficzne źródła z 60 krajów, aby odpowiedzieć na pytanie, czy moralne reguły mają charakter uniwersalny, czy też zależą od danej społeczności.

Okazało się, że niezależnie od kultury, za moralne ludzie uważają pomoc rodzinie, grupie, odwdzięczanie się za przysługi, odwagę, specjalny wzgląd na zwierzchników, uczciwy podział dóbr i poszanowanie dla cudzej własności.

Człowiek podmiotem działania

Gdy obserwujemy zachowania człowieka i zachowania zwierząt, to dostrzegamy istotną różnicę. Otóż zwierzęta działają w sposób automatyczny, to znaczy oparty na instynktach lub na zachowaniach wyuczonych, np. w oparciu o tresurę zaprogramowaną przez człowieka. Zwierzęta nie potrafią natomiast działać w sposób świadomy i wolny. Nie programują swoich zachowań ani nie przewidują ich skutków. Nie podejmują decyzji. W sposób instynktowny lub wyuczony reagują jedynie biernie na bodźce, które w danym momencie na nie oddziałują.

Na zupełnie innych zasadach opiera się zachowanie człowieka. W miarę rozwoju i dojrzewania dziecko, a w jeszcze większym stopniu człowiek dorosły, jest świadomy własnych zachowań. Świadomość działania oznacza, że człowiek rozumie to, co czyni. Potrafi programować własne zachowania, potrafi określać ich cel oraz przewidywać skutki swoich działań.

Czy potrzebna jest moralna analiza ludzkiego działania?

Każdy z nas jest dumny z władzy uświadamiania sobie własnych działań oraz ze zdolności do podejmowania określonych decyzji w oparciu o własne pragnienia czy przekonania a nie w oparciu o naciski z zewnątrz czy przymus zewnętrzny. Codzienne doświadczenie ukazuje jednak cenę, jaką płaci człowiek za zdolność do działania świadomego i autonomicznego. Ceną tą jest możliwość błędnego postępowania. Okazuje się, że człowiek potrafi decydować się na działania, które wyrządzają szkodę innym ludziom a nawet jemu samemu. Człowiek potrafi tak bardzo manipulować własną świadomością i w tak bardzo błędny sposób korzystać ze swojej wolności działania, że może doprowadzić siebie do dramatycznych uzależnień (np. alkoholizm czy narkomania), do zaburzeń psychicznych, depresji czy stanów samobójczych.

Powyższe fakty empiryczne prowadzą do wniosku, że nie każde zachowanie człowieka, podjęte w sposób świadomy i dobrowolny, ma jednakową wartość.

Odpowiedzialność moralna

Fakt, że człowiek może świadomie decydować się na czyny obiektywnie dobre lub złe, wprowadza nas w istotę sfery moralnej. Warto w tym miejscu wprowadzić od razu ważne rozróżnienie. Otóż określone czyny są dobre lub złe same w sobie, a więc niezależnie od stopnia świadomości i wolności człowieka, który te czyny wykonuje. Aby je ocenić w kategoriach dobra i zła wystarczy - jak już wspomnieliśmy - analizować obiektywne konsekwencje tych czynów.

Wymiaru moralnego natomiast nabierają czyny nie same w sobie lecz w odniesieniu do człowieka, który jest ich sprawcą. Aby zatem stwierdzić, że dany czyn jest dobry lub zły, wystarczy, że wiemy o jaki czyn chodzi. Aby natomiast ocenić moralną odpowiedzialność danego człowieka za dany czyn, nie wystarczy, że wiemy jaki to jest czyn. Określone zachowanie człowieka analizowane samo w sobie nie zawiera bowiem jeszcze wymiaru moralnego. Wymiaru moralnego nabiera ono dopiero w odniesieniu do sprawcy, a konkretnie w odniesieniu do stopnia jego świadomości i wolności przy dokonywaniu określonego czynu.

Pozdrawiam. M.K.